

Képkockák Baka Istvánról

(kisbojtár)

Minden úgy kezdődött, ha nem akarok messzebbre viszszaaknyarodni, hogy általános iskolai magyartanárként a tudtom nélkül beküldte verseimet a 10–14 éveseknek szóló *Kincskereső* folyóirat pályázatára. Simai Mihály főszerkesztő-helyettes személyesen nekem válaszolt, lefegyverző kedvességgel, épp csak mellékesen említve, hogy a pályázat egy sci-fi-történet folytatását írta elő, ám a verseim elnyerték tetszését. 1984 októberében meg is jelent a lapban két versikém, honoráriumot is kaptam: bruttó 200-at, 40 forintot levontak adóba. Pár hónap múlva meghívtak az országos *Kincskereső*-táborba. 1985 júliusában apám vitt le Újszegedre, az ötórás autótutat végigszorogtam: mindaddig csak egy zánkai őrsvezetőképző úttörőtáborban voltam, ahonnan három nap múltán írtam anyámnak, mielőbb jöjjenek értem és menekítsenek ki.

A kéthetes újszegedi táborban is idegenül éreztem magam, noha az újságíró csoport tagjaként a végén Aranytoll-díjat kaptam, egy valódi aranyszínű golyóstollat. Miska bácsitól pedig, még az első napokban, két könyvet: saját ifjúsági regényét (*A sólymok szabadnak születnek*), „Légy, akit várunk!” dedikációval, meg egy jogakönyvet, amely, mint mondta, segíteni fog abban, hogy elviseljem a napi harminc-negyven szűnyogcsípést: a jogik akár a szívverésüket is le tudják állítani, meg fájdalomérzet nélkül szöveget vernek a nyelvükbe.

Igazából a költőcsoportba vágytam volna, amit egy köpcös, nagy szakállú, fekete hajú férfi vezetett, a sudár és vékony Miska bácsi szakasztott ellentéte; irigykedve figyeltem, amint Baka István a felnőtteknek dedikálja verseskönyvét. Amikor a Tisza-parti táborból besétáltunk a városba, megvásároltam 1985-ös *Döbling* című kötetét.

Miska bácsival továbbra is levelező kapcsolatban voltam, újból jelent meg versem a *Kincskereső*-ben, majd érkezett a meghívás az 1986-os táborba, amit a mexikói futball-világbajnokságra hivatkozva – anyám legnagyobb megrökönyödésére – visszautasítottam. A szovjetek elleni 6:0-ra következő nap osztálykirándulásra indultunk, már azt sem tudom, hova, gyászos hangulat volt a buszon, legalábbis a fiúk között. Keservesen megbántam, hogy nem mentem el Szegedre.

Csodálkoztam is, hogy 1987-ben újra hívott Miska bácsi, ráadásul gimnázistaként már nem kisdíák voltam, hanem a felnőtt csoportvezetők keze alá dolgozó ifista. Csakhogy én nem Miska bácsi újságíró csapatába kerül-

tem: Baka István lecsapott rám, így lettem az ő kisbojtárja a költőcsoportban.

Tízéves koromtól tanulmányoztam a verstant, olvastam a *Miért szép?* antológiák strukturalista verselemzéseit (jó táptalaj az egy poétapalántának!), Domokos Mátyás és Lator László versbeszélgetéseit, és mire Baka keze alá kerültem, Nagy László és Weöres háromkötetese volt a kedvencem, jóllehet kis szobám könyvespolcán a körmendi könyvesbolt véletlenszerű kínálata alapján sorakoztak Baranyi Ferenc és Ágh István, Garai Gábor és Utassy József, Soós Zoltán és Füst Milán, Hidas Antal és Zelk Zoltán, Györe Imre és Vas István kötetei.

Baka kamaszkori versküldeményeimre így reagált 1987–1988 táján:

„A költői mesterségről már most többet tudsz, mint bárki a te életkorodban, ebben csak a kamasz-Weöres lehetett (ha volt) jobb nálad. Viszont a hangod még háború-előttien nyugatos (mintha valóban a kamasz-Weörest olvasnám), s így a mai folyóiratok még aligha fogják vállalni a verseidet. Merre tovább? Semmiképp sem a neo-avantgard felé! Inkább egyrészt a szenvedélyes és képárasztó Nagy László, másrészt a hűvösen parázsló, egyszerre mélyen gondolati és magasztosan naiv Pilinszky legyen a példád – Weöres most egy ideig ne, aztán majd újból! És olvasd egészen új és különféle költőket – Oravecz Imrétől Szepesi Attiláig, és Utassy Józseftől Szócs Gézáig (én Bella Istvánt és Döbrentei Kornélt tartom legtöbbre); tájékozódásodban nem a protokolláris *Szép versek*, hanem egy-két karakteres folyóirat segít majd: egyfelől az újraindult *Tiszatáj*, másfelől a *Jelenkor* vagy az *Életünk* (bár abban jobb a próza).”

Baka verstant és metaforaelméletet tanított a 10–14 éveseknek. A népdalokból ismerős ütemhangsúlyos strófák, egy-két időmértékes forma, és az a metaforikus gondolkodásmód, ami akkori lírájának volt a sajátja: egyetlen metaforamagra épülő analitikus versstruktúra, amit ő maga – többször nyilatkozott is róla – József Attila verseszménye felől gondolt tovább.

Mi, ifisták különös előjogokat élveztünk; a legfőbb az volt, hogy elkísérhettük a felnőtteket „szabadprogramjaira”. Pista imbolyogva járt, jobbra-balra kilengve, mintha gondolatai kanyarulatait követné, akár a szabályozás előtti Tisza. Figyelj, húzódomt mellém Kovács Lajos, a tatabányai *Új Forrás* szerkesztője, ha a jobb oldalára kerülök, időről időre neki fog lökni a házfalnak, és észre sem veszi. 1987 nyara lehetett, én tizenöt, Kovács Lajos harminc-

nyolc, Baka Pista harminckilenc. Az egyik legnagyobb élő költő, biccentett feléje Lajos, ha ezt rajtunk kívül nem is tudja senki. Caplattunk a júliusi hőségben, vagy a Béke Tanszék belső zugába igyekeztünk – Petri Csathó Ferenc írt róla szép verset: „Szemüveggel a legsarokban / gubbaszt magában muzsikálgat / Baka Krisztus-szakálla leng” –, vagy a Hági kies teraszára, ahol szőke platánfák tartották fölöttünk az égboltot. Pista szeretett hallgatni a szakálla mögött, pipáját szörcsögtetve, rére húzott szemében huncot fény. Soha nem hahotázott, nem kacagott: kuncogott, mint egy szűk folyókanyarulat csobogója.

Az egy éve betiltott *Tiszatáj* ügyét és Temesi Ferenc *Por* című regényét tárgyalták nagy vehemenciával. Figyelmesen hallgattunk Bombitz Attilával (aki az osztrák és magyar kortárs irodalom tudósa lett később), mégsem emlékszem már semmi konkrétumra igazából. Egy-két korsó sört mi is elszopogattunk, és minden bizonnyal – az ifjúság naivsága – szabadabbnak éreztük magunkat, mint az országos gondokon rágódó nagyok.

1989-es beszélgetéseinkben a „rég” *Tiszatáj* újraindulása volt a fő téma, magam is megvettem azt a számot, amely a bezúzott reprintje, s onnantól vagy negyed évszázadig előfizetője voltam a folyóiratnak. Egyik nap a Dóm téren Szörényi László tanár úrral söröztünk, egy utcai talponálló asztalka körül könyökölve, és csudálkozva figyeltem, a két férfi mennyire hasonlít egymásra, még a kuncogó nevetésük is, ahogy egy-egy történet fordulatánál vagy poénjánál falzettálni kezd a hangjuk, ahogy a pipájukat szortyogatják, és a füst úgy lengi körül őket, mint a kölcsönös megbecsülés aurája. Szörényi tanár úr értetlenkedett, miért nem kapja meg Baka a versrovatot a *Tiszatáj*nál. Akkoriban havi kétezer forintot keresett a *Kincskereső*nél.

1990 fontos év volt mindkettőnk számára. Bakának akkor jelent meg első válogatott verseskötete: *Égtájak célkeresztjén* (nagyon büszke volt rá, hogy három-négy gyengébb versét kellett csak kihagynia, gyakorlatilag összegyűjtött versek), én leérettségiztem, s reménykedtem, hogy ősztől a szegedi egyetemre járhatok magyar–német szakra, s akkor Pistával rendszeresebbé válhat a kapcsolatum. Az az évi tábor – immár nem két hét, csak tíz nap – az Április 4. (ma Boldogasszony) sugárúti kollégiumban volt, Szeged jó szokásához híven rekkenő júliusi hőségben. A délután kétórai foglalkozásra Pista csapzottan, elcsigázottan érkezett meg – mint egyik levelében írta, „de hát nyár van, s ez az évszak (meg a nők) megviseli(k) a kövér embereket” –, leroskadt a hátsó padba, mondván, tartsam meg helyette a foglalkozást. Odaadta féltve őrzött József Attila-összesét (mindig abból hozott példákat a diákoknak), meg nálam volt a dedikált *Égtájak*, hát csináltam valamit az elkövetkező két órában. Hogy mit, jól, rosszul-e, nem emlékszem, csak annyi bizonyos, hogy akkor, abban a teremben hagytam el mindkét könyvet. Utolsó nap volt,

másnap utaztunk haza, mire otthon észrevettem a hiányt, a takarítónők nem találtak semmit. Pista nehezen bocsátotta meg, hogy elhagytam kedvenc József Attila-kötetét, én pedig máig álmodozom, hogy egyszer előkerül az *Égtájak célkeresztjén* nekem dedikált példánya.

(Victor Hugo utca 1.)

A Victor Hugo utcai *Kincskereső*-szerkesztőségben jó pár alkalommal jártam, de talán csak egyszer, az első látogatásomkor volt ott Baka Pista felettese, Simai Mihály. Mintha beszélgettünk volna hármásban Simai szobájában – ez a folyosón jobbra volt, míg Pista kis szobája balra, ablaka az utcára nézett –, éreztem kettejük között a feszültséget. Pista a saját zugába menekített, megkönnyebbülve elindította a lemezjátszót – Mahler szólt vagy Rahmanyinov, esetleg Sosztakovics –, pipára gyűjtött, vodkát töltött magának vizespohárba. Az ajtóval szemben volt egy kis asztalka, amolyan tálalószerű, jobbra az íróasztal, az ablak alatt egy heverő, azzal szemben a zene-szentély bakelitlemezekkel és a lejátszóval. A heverőt Pista huncut mosollyal emlegette: ha elfárad, jót lehet ott szundítani. (Ehhez hasonló irodát később, a *Hitel* Hegedűs Gyula utcai szerkesztőségének első szobájában láttam, ahol aztán vasszécsenyi lakosként Pestre utazván nem egy alkalommal megaludni is módom volt.)

Egy másik látogatásomkor beszélgetésünket telefonhívás szakította félbe. Pista örömmel újságolta, Pór Judit hívta, az Európa Könyvkiadó szerkesztője. Egy készülő fordításkötet volt a téma, orosz költő versei. Pista már dolgozott a köteten, ám most egy másik fordító néhány munkáját kell átdolgoznia, mert – összezsippentette a szemét – a többség nem tud anapesztusban fordítani, jambusszal helyettesítik, holott az orosz lírában az anapesztus az anyanyelv.

Akkor is ott ültem a Victor Hugo 1. szám alatti szobában, amikor Szörényi László hívta izgatottan. Te, Pista, tolmácsolta nekem a professzor szavait Baka, olyan Janus Pannonius-kortársra letem, akinek a pornó határát súroló erotikus verseit kurva jó móka volna latinból magyarra fordítani, én megcsinálom neked a nyerszet. Bakát felvilányozta a lehetőség, 1990 után vagyunk, amikor az orosz irodalom iránt megcsappan az érdeklődés, a kiadók alig kínálnak neki fordítási munkát. Ekkor debreceni egyetemista voltam (nagy bánatomra Szegedre egy pont híján nem vettem fel), úgyhogy az örömhírre tekintettel Pista nekem is teletöltötte a vizespoharat vodkával. A fordításból aztán nem lett semmi.

Brodzskijt már akkor fordított, amikor még nem lehetett tudni, hogy 1987-ben Nobel-díjat kap (a *Post aetatem nostram* 1988-as, többek munkája, majd posztumusz jelent meg Baka önálló Brodzskij-kötete *Új élet* címen). Kérdeztem, tényleg olyan nagy költő ez a Brodzskij? A fenét, le-

gyintett, tíz jobb magyar költőt mondok kapásból, de hát Amerikában élő orosz emigráns...

Egyik látogatásomkor megkérdeztem, van-e Szegeden is peep show, mert Debrecenben bizony van már. Nevetett, van, de mi a fenének, ha kinézek az ablakon, a Tisza híd felé igyekvő diáklányokat kukkolóbarlang nélkül is el tudom képzelni meztelenül. Ez már a *Farkasok órája* (1992) körüli időszak, ami jelentős hangnembváltást hozott a lírájában, profánabb hangszerelést és merész erotikus képzettársításokat. Ahogy *A kisfiú és a vámpírok* megírásához vámpírfilmekkel és -történetekkel csigázta fel képzeletét, az *Én, Thészeusz* című kisregényéhez erotikus magazinokat tanulmányozott.

1991. augusztus elején kockázatos – a háborús Balkánon átvezető, éppen ezért rendkívül olcsó – tíznapos görögországi kirándulásra indultunk körmendi barátaimmal és a *Kincskereső*-tábor egyik ifistájával, a nálam fél évvel idősebb Edittel, akibe nyaranta szerelmes voltam. A kecskeméti tanítóképző kollégiumától induló Neoplan buszunk útközben lerobbant, így Szegeden, a Tisza-parton töltöttük az éjszakát. Mivel csak délutánra vártuk a cserebuszt, beugrottam Pistához a Victor Hugo utcába. Látva

elcsigázott állapotomat (természetesen ekkor is tikkasztó hőség volt), Pista elhívott a Széchenyi tér túloldalához közeli tejívóba reggelizni. Én szerettem azt hinni, olyasféle viszony fűz Edíthez, mint Baka kisregényének hőseit az ő szekszárdi Editjéhez, ezen Pista csak mosolygott magában, mint egyik levelében írta: „a két Edit nem hasonlít – az enyém (kamaszkori szerelmem) egy kis apáca volt, remek családanya is lett belőle később”. Hát igen, az enyém az első éjszaka összeszűrte a levét az egyik buszsofőrrel, három üléssel srégen előttem... (És háromgyerekes anyuka lett később.)

(*Molnár u. 4.*)

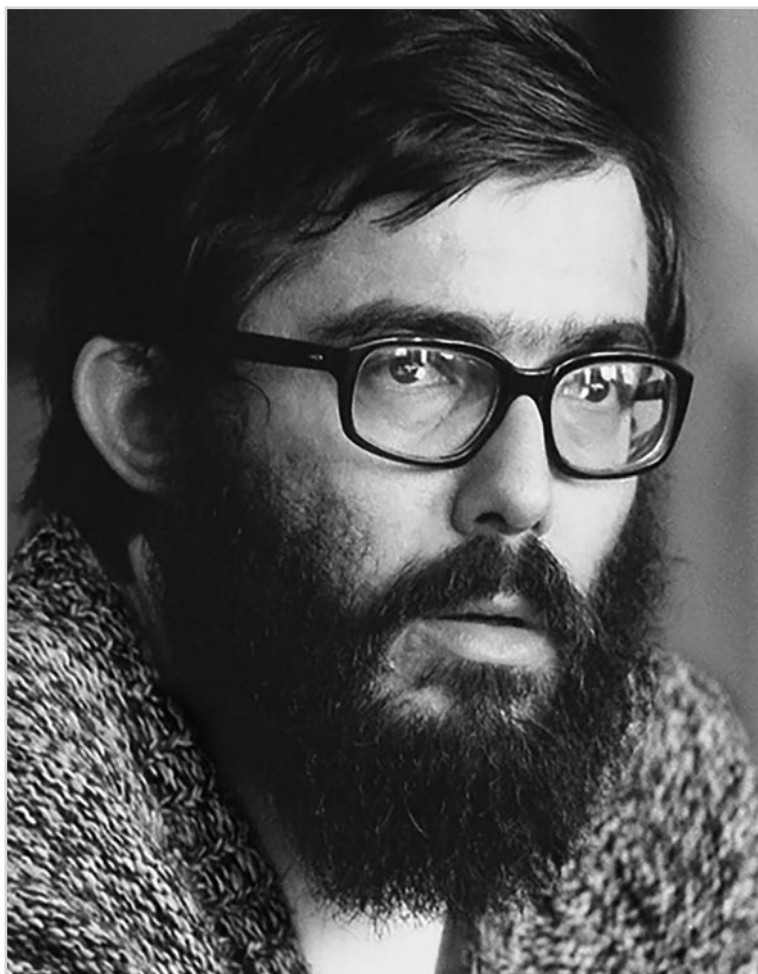
A táborozóknak nyakkendőjük is volt, drapp színű, talán zöld (vagy piros?) *Kincskereső* felirattal. 87–88-ban el is várták, legalább a nyitó- és záróünnepélyen, hogy a nyakunkba csomózzuk. Az úttörőnyakkendőt is rühelltem, s a megnyitón Baka mellé állva örömmel láttam, rajta sincs nyakravaló. Kuncogva súgta nekem, figyelj majd meg, mit kapunk ezért Kelleszar Muttitól, a tábor KISZ-es vezetőjétől. Csak magunk közt hívtuk így, kancsalrímet csinálva nevéből; magas, amolyan ceruza formájú nő volt, a függelemsértésekre kihegyezett természettel. Szerepe volt abban, hogy kizárjanak a táborból – ahogy Pista a levelében írta, 1992-ben: „Lesz tábor, de K. M. elzárkózott a meghívásod elől. Én tiltakoztam, de Miska nem támogattott. Néhány napra, nálam megszállva, eljöhethetné...” Így zárult a *Kincskereső*-táboros időszakom, a felajánlott néhány nappal nem éltem, bárhogy fájts saját gyerekes dacom. Pistának a táborból írt levele némi ír volt a sebre: „unalom és M. megbízható közepszerűsége lengi be a 35 fokos atmoszférát”. Néhány év múlva, már Pista halála után, hívtak nosztalgiatáborba is, nem mentem el.

De most még nyakkendőtenül állunk az újszegedi úttörőtábor udvarán, perzselő napsütésben, és Pista próbálja elmagyarázni, ha meglátogatnám, mi a lakcíme. Nézd, az, hogy Molnár utca, magától értetődő; a házszám pedig épp annyi – mutatja fel a jobb kezét –, mint ha levágnák az egyik ujjam: 4.

Nem emlékszem, mikor jártam először Baka lakásán, eleinte mindig a Victor Hugo utcai szerkesztőségben találkoztunk, de többet érintkeztünk levélben. A személyes találkozók alkalmával inkább a saját verseit mutatta meg. Debreceni egyetemistaként tudtam többször meglátogatni otthonában. Ha megérkeztem a vonattal, elvitt a Széchenyi tér sarkán lévő kifőzdébe, és megebédeltetett. Aztán beültünk valahova beszélgetni, néhány óránk volt csupán, mert a Szeged–Cegléd–Debrecen háromszöget csak viszonylag korai indulással lehetett vonattal bejárni.

Pista kis szobáját – amit többé-kevésbé az eredetit idézően rendeztek be a szekszárdi Babits Mihály Múzeum Baka István-émlékszobájában – ma is elevenen látom.

Baka István,
1980 körül
Fotó: Bahget
Iskander
© Wikimedia
Commons

Egy alkalommal, ki tudja már, mi okból, úgy adódott, hogy ott aludtam. Elnézegettem a rogyásig rakott könyvespolcokat; az íróasztalon ott állt Pista írógépe, már az az elektromos írógép, amelynek kezdetleges tárhelye is volt, aminek előnyeit Pista gyermeki örömmel ecsetelte. Sajátos munkamódszere volt: amíg mechanikus írógépen írt, kézzel javította, újra begépelte, s az előző változatot a papírkosárba hajította. Így aztán, mesélte, olyan vagyok, mint a szemétszurkáló, gyanút fogok, hogy az előző, kihajított változat mégis jobb volt, vagy megtalálom, vagy nem. Az elektromos írógépben viszont el tudta menteni a különböző változatokat. Soha nem küldött a folyóiratoknak *elgépelt* példányt. Ahogy a versbeszéd tisztaságára, ugyanúgy kényes volt a kézirat makulátlanságára.

Sokat panaszkodott a tiszai hajóra, hogy nem tud tőle hétvégén aludni, az éktelen zenebonát fölerősítik a Tiszaparti lakótelep betontömbjei. A nappali zajokat otthon is komolyzenével rekesztette ki, s nyaranta, ha elutazott két hétre a szülői házba, megírni az évi verspenzumot (ez sokáig két-három verset jelentett csupán), cipelte magával a lemezjátszót is. Nyáriás örömről számolt be 1989-es levelében: „...nagyon sikeres volt szekszárdi tartózkodásom. Lefordítottam 200 sor Paszternakot, megírtam egy 30 oldalas novella piszkozatát, s ami a legfurcsább: az utolsó két napban három új verset, – ez évi tervem túlteljesítve máris.”

(a nagy deal)

Bármilyen furcsa, nem emlékeztem rá, hogy volt nekünk egy komoly üzleti ügyünk is. A leveleiből elevenedett meg az a különös akció, amely jól jellemzi a rendszerváltozás utáni első évek könyvkiadási helyzetét. Baka *Farkasok órája* című kötete 1992 könyvhetére jelent meg a szekszárdi könyvtár kiadásában. Nyáron fordult hozzám levélben, segítséget kérve a terjesztésben:

„Mellékelten küldök neked egy kötetet, s megkérdezek – nem tudnál-e össze te magad eladni vagy eladatni belőle 10–20 példányt az egyetemen? Ugyanis nincs országos terjesztés, a honorárium gyanánt kapott példányokkal magam házalok több-kevesebb sikerrel. (Szege-den kb. 120 darab kelt el, még vagy 70 maradt nálam, amit Pécsre, Debrecenbe stb. küldhetnék.)”

Megegyeztünk, és levélben rögzítette a „nagy deal” feltételeit:

„Küldök 20 könyvet, minden eladott pld. után 25 forint a tied (125 a teljes ár), – ez ellen ne tiltakozz, Bombitz is csak így adhatott el öt darabot a csoporttársai között.”

Úgy látszik, sikerrel járhattam – rémlik, körmendi és debreceni barátaim vettek belőle –, mert 1992 októberében újabb felkérés érkezett Pistától:

„Hogy te tartozol még nekem? Egyszer már küldtél 850 Ft-ot (köszönöm), nem is emlékszem, hány könyv

volt nálad – de ugye Debrecenbe is vittél belőlük. (...) Nem akarok tovább terhelni, az én példányaim el is fogytak, viszont kiderült, hogy kiadóm (a szekszárdi könyvtár) nem is terjesztett országosan. Ezért ezt is magamra vállaltam, hogy a kapcsolataim révén minden nagyobb városban elhelyezek néhányat. Megkérdeznéd-e az egyetemi könyvtárosokat, vállalna-e 20–40 darabot? 36%-ot kapna érte, azaz 45 Ft-ot minden 125-ből; a bevételt a könyvtár számlájára kell átutalni – ha vállalja, küldök egy szerződést, s ha aláírta, a kért mennyiséget. Mutasd meg neki a saját könyved és dicsérd, hogy rákajon. Amennyiben te magad vállalnál további terjesztést, rád is ugyanez vonatkozik (nem az én zsebemre megy, tehát nyugodtan elfogadhatod a jutalékot.) Ha jössz, megbeszéljük a dolgot részletesen is.”

Még a nagy deal előtt én azonban sokkal többet „kerestem” a *Farkasok órájával*: életem sorsfordítójává vált.

A Molnár utca 4-ben ülünk Pista szobájában, s büszkén mutatja Görömbei András frissen megjelent Nagy László-monográfiáját, baráti dedikációval. A felvetése-men, hogy kölcsönkérném, Pista úgy fölhorgadt, mint akit darázs csípett meg, hát ez nagyon becses könyv!, de tudod mit, elviszlek a szegedi egyetem jegyzetboltjába, ott megvesszük, kifizetni persze nem engedte, ám közben kifaggatott, miért nem találkoztunk még a debreceni egyetemen Görömbei Andrással. Tanár úr a mi első egyetemi éveinkben Finnországban volt egyetemi tanár (és ekkor fejezte be a *Nagy László költészete* kéziratát), ebben a félévben jött haza. Innen jött Baka ötlete, minden alkalomnak gyerekesen örült, ha megspórolhatott egy postaköltséget, vigyem el én a dedikált *Farkasok óráját* Görömbei Andrásnak. Honnan ismeri maga Bakát, nézett le rám a tanár úr, amikor átnyújtottam az irodalom tanszék könyvtárában, behúzott vállal, a Baka küldte tiszteletpéldányt.

Ma már szinte biztos vagyok benne, Pista nem csak az ötlet üzleti részének örült annyira...

(közjáték: Debrecen)

Pistával egyszer találkoztam Debrecenben. Alföld-díjat kapott, megírta, mikor érkezik a vonata Debrecenbe. A debreceni állomás lépcsőkorlátján könyökölt mellettem egy atléta termetű, fekete hajú, szakállas, pipázó fiatal férfi, mindkettő az aluljáró üregébe bámultunk. Egyszerre ugrottunk fel, amikor megláttuk Baka Pistát. Kiderült, ő mindkettőnket kihívta az állomásra, de velünk ezt nem tudatta. Az *Alföld* szerkesztője, Keresztury Tibor volt társam a várakozásban.

Nagy poharazgatással készültünk az esti díjátadóra (a Csokonai Színház volt az ünnepi helyszín), nagy volt az egyetértés, éledezik az új irodalom, egy nézetkülönbségre emlékszem közöttük: Pista fölvetette, ő miért nem

fért bele Keresztury *Félterpeszben* című interjúkötetébe, mire Tibor azt mondta, valahol meg kellett húzni a határt, 1950 lett az, Baka 1948-ban született, szóval Esterházy születési éve, nyugtázta Pista.

Másnap Pista beajánlott Tiborhoz, vigyek neki verseket, ő már két éve bemutatott a *Tiszatájban*. Vittem egyszer, kétszer, fél év múlva, egy év múlva, míg Keresztury kinyögte, nem kizárt, hogy jó, amit csinálók, de nem az ő ízlésük szerint való. Mikor Pistának ezt elmeséltem, fölhorkant, akkor mi a lótúrót kuncsorognak nálam.

(szekszárdi óvörös)

A rendszerváltozás után hamarosan a *Kincskereső*-tábornak is befellegzett, így egyre gyakrabban váltottunk levelet. Majd mindig rosszkedvre, fásultságra panaszkodott. 1991. február 27-én írta:

„Én ősszel leadtam új verseskönyvem (de minek – a könyvkiadás szünetel), azóta egyfolytában depressziós vagyok, már a fordítás se nagyon megy, igaz, nincs határidős munkám, sőt!... Egyfajta érzelmi, vagy inkább érzelmetlenségi válságban vagyok jó ideje, ráadásul egyre jobban undorodom mindentől, ami ebben az országban zajlik. Régen legalább lubickoltunk a reménytelenségben, hogy nem történhet semmi, most meg minden megtörténhet és rögtön az ellenkezője is, a kétségbeesést a hányinger váltotta fel – hányinger éhgyomorrra.”

Ekkoriban követte el élete – no jó, költői életműve – legravaszabb csínytevését. Fordítani való orosz költők híján kitalált egyet, majd eladta a lapoknak úgy, hogy *ford. Baka István. A Holmi* 1991. júliusi számát mutatta nekem lelkesen, látod, fogalmuk sincs, hogy ez én vagyok, pedig nyilvánvaló, a pehotnij: gyalogos. Dörzsölte a kezét, hogy még a szegedi egyetem orosz tanárát, Szőke Katit is beugrasztotta.

Egy évvel később kelt levelében mintha megjósolta volna a súlyos rákbetegséget, amit 93 tavaszán diagnosztizáltak:

„Én mostanában újságot is írok – fáradt vagyok örökké. Valami betegség is bujkál bennem és a depresszió se hagy békén. Ez van.”

Őt magát is meglepte, hogy milyen türelemmel viseli a betegségét, a kórházat. Szív Ernő tárcában örökítette meg a kórházi nővérkének pajzán humorral udvarló alanyi költő alakját. Mindig átéléssel és részletesen beszélt állapotáról, mint aki legszívesebben kibeszélné magából a kórságot. 1994. július 14-én írta:

„Magamról: sajnos újraműtöttek és kihelyezték a vastagbelemet oldalra (talán nem véglegesen, ezt egy jó féléves kemoterápia eredménye dönti el), s én ezt az állapotot, bár a mai eszközökkel már szagtalan az ember, nem tudom lelkileg feldolgozni – igaz, azóta írtam három

verset és lefordítottam kb. 400 sort, a környezetem elfogad (a nők is), mégis a depresszió legmélyén vagyok, túl nagy büntetésnek érzem ezt, a tavalyit még megérdemelttem... de hagyjuk, már nem szívesen beszélek róla, valahogy csak megnyugszom egyszer és talán – de csak talán – fél év, egy év múlva ismét ember leszek.”

Az alkotásba menekült, az évi két-három vers helyett három év alatt megírta két utolsó verseskötetét (*Sztyepan Pehotnij testamentuma, November angyalához*). Ekkoriban írta a *Yorick visszatér* címűt, és hamiskás örömmel tette hozzá: minden folyóirat kapkod a verseimért, és megtehetem, hogy senkinek nem szolgálom ki az ízlését. A *Hitel*-nek afféle posztmodern verset adott (*Szekér*), a *Yorick*-verset meg célzottan a 2000-nek, ilyen sorokkal: „Itt isten az kinek bár púp a hátán / Koalíciós partnere a Sátán / Hol jobbra ülve hol meg balra fent / Így működik az égi parlament.” Könnyen lehet, hogy ez a négy sor az oka, hogy 1995-ben nem kapta meg a Kossuth-díjat.

1994. augusztus 29-én – bár alig telt el másfél hónap előző levele óta – így szabadkozik:

„Kedves Gábor, kérek, ne haragudj, hogy ilyen sokáig nem válaszoltam – közben átestem egy újabb onkológiai kezelésen, két hét múlva vár a harmadik, s bár erős antidepresszánt szedek, most már hatással, nehezen tudok még kifelé figyelni. (Egyedül a versírás és fordítás megy valahogy – de hát mindkettő merő nárcizmus.)”

1995-ben kétszer látogattam meg otthonában, utoljára egy hónappal szeptemberi halála előtt. Örült, hogy Bombitz Attila a prózájából, én meg a költészetéből írom a szakdolgozatomat: „hál Isten, csináljátok csak, attól rettegtem, a Buzásék írják rólam az első monográfiát” – utalt a szegedi tanár házaspárra, akik addigra már összehordtak róla tücsköt-bogarat.

Nem volt jól, de azért a könyvek mögül előcsempézett egy üveg szekszárdi óvöröst. A Molnár utcai lakótelep kisboltja egyedül miatta tartotta készleten. Aztán ne szomorkodjunk Szekszárdon a temetésén, kuncogott, inkább igyatok az egészségemre egy pohárral.

A szekszárdi óvörös ma már igazi ritkaságnak számít. Mint Baka István költészete.

(utószó)

Most, hogy újraolvasom leveleit, elszorul a szívem, kézbe véve utolsó képeslapját. 1994 karácsonyán küldte, nyolc hónappal halála előtt, az üzenet végén félbehagyott mondat – pont, búcsúzás és aláírás nélkül:

„Kedves Gábor! Köszönöm a szép és megható verset – kérek, küldd el a *Tiszatáj*nak is! Az utolsó kezelés anynyit ért, mint az előzők – de most már 2 hete vitaquát iszom, az talán segít rajtam.”